

Kronika – *Chronicle*

Naši v zahraničí

V literatúre nachádzame pomerne veľa informácií o významných osobnostiach, ktoré pôsobili v lesníctve na území Slovenska v dávnej minulosti. V značnej miere to súviselo s existenciou vysokého lesníckeho školstva v Banskej Štiavnici. Pomerne málo informácií o významných osobnostiach v tomto odbore nachádzame v literatúre po prvej svetovej vojne, teda v dvadsiatom storočí. Ešte menej známe je pôsobenie našich rodákov, Slovákov – lesníkov – významných osobností v zahraničí. Jednou a zrejme najvýznamnejšou osobnosťou v tomto smere je Miroslav M. Grandtner. Posledne jeho meno vystúpilo do popredia v kanadskej provincii Québec, pri príležitosti 100. výročia začiatku univerzitného vyučovania lesníctva a ekológie. Dva popredné časopisy, «Histoires forestières du Québec» [Lesnícke histórie Québecu] a «Découvrir» [Objaviť], venujú tomuto Slovákovi z Liptova tri články.

Pionier lesníctva

Prvý z nich, ktorý napísal Patrik Blanchet z Historickej spoločnosti quebeckého lesníctva v spolupráci s dvomi študentkami antropológie Lavalovej univerzity, Anne-Marie Lapointe a Myriam Landry (BLANCHET *et al.* 2010), odpovedá najprv na otázku: Kto je Miroslav Grandtner a akú rolu hral v quebeckom lesníctve? M. Grandtner sa narodil 23. augusta 1928 v Benkove, na Slovensku, kde bol jeho otec dlhé roky vedúcim poľsia. Zo svojho detstva si spomína hlavne na samotu, ktorá tam vládla a ktorá ho veľmi rýchlo priblížila k prírode, hlavne k rastlinám a zvieratám a k ich vzťahu k lesu. Prvé lesnícke štúdia začal v roku 1943 na Vyššej lesníckej škole v Banskej Štiavnici a od roku 1948 pokračoval na Lesníckej fakulte Vysokiej školy poľnohospodárskej v Košiciach. Žiaľ, po skončení druhého ročníka ho z politických dôvodov preradili do lesnej výroby. Rúbať stromy

mu nevadilo, lenže mal schopnosti byť lesu užitočný ináč, čo ho privedlo k rozhodnutiu opustiť Slovensko a cez Čechy, Rakúsko a Nemecko prejsť do Belgicka. Tam sa naučil francúzštinu a skončil na Luvenskej univerzite inžiniera vôd a lesov. Prednášky o rastlinnej ekológii a o fytosociológii ho privedli do výskumu a na štúdium lesníckej ekológie na Lavalovej univerzite v Québecu, a potom späť do Luvenu, kde získal v roku 1962 doktorát poľnohospodárskych vied v rastlinnej ekológii. Od roku 1958 do roku 1993 M. Grandtner bol profesorom ekológie a medzinárodného lesníctva na Fakulte lesníctva a geomatiky Lavalovej univerzity v Québecu a vedúcim mnohých výskumných projektov tak v Kanade ako aj na medzinárodnom poli. Jeho hlavný prínos do quebeckého lesníctva bola perspektíva dynamizmu lesných ekosystémov. Ukázal hlavne, že rastlinné spoločenstvá sa vyvíjajú v čase a priestore cez rôzne štádiá sukcesie, než dosiahnu rovnováhy klimaxu. Aplikácie tohto poznatku v lesníctve dospeli, čiastočne vďaka

jemu, ku dnešnému ekosystémovému zariadeniu lesov. Toto posledné má pozíciu riadiť obhospodarovanie lesa na základe rozsiahlejšieho porozumenia prírodných mechanizmov a týmto spôsobom pomôcť lesným typom, ktoré tvoria základňu vývoja, dosiahnuť pokročilejších štádií s väčšou ekonomickou a sociálnou hodnotou. M. Grandtner, okrem klasifikácie rastlinných spoločenstiev a vegetačných zón a stupňov, bol tiež prvý, ktorý vypracoval v Québecu takzvané fyto-dynamické mapy ukazujúce aktuálne a zároveň potenciálne štádium lesa. V roku 1994 mu Lavalova univerzita udelila titul emeritného profesora a v roku 2001 dostal doktorát honoris causa od Technickej univerzity vo Zvolene, okrem iných početných medailí a odmien pochádzajúcich z rôznych častí sveta. V súčasnosti, napriek svojim 82 rokom, M. Grandtner prichádza každý deň v týždni do svojho laboratória na Fakulte lesníctva, geografie a geomatiky Lavalovej univerzity, aby skončil svoje posledné dielo: Svetový slovník stromov. Táto jeho práca predstavuje kvantitatívnu štúdiu svetovej taxonomickej diverzity stromov a jej svetadielového rozšírenia. Jeho cieľom je zhromaždiť poznatky o aktuálnej dendrologickej biodiverzite a takto zanechať porovnávajúcu základňu na sledovanie jej svetového vývoja v rámci očakávaných klimatických zmien.

Muž, ktorý počítal stromy

Autor druhého článku, Luc Dupont, publikovaného vo výskumníckom časopise «Découvrir» (DUPONT 2010), popisuje vývoj ekológie v Québecu cez činnosť výskumníkov piatich generácií: Dansereau (98 rokov), Grandtner (81 rokov), Bouchard (63 rokov), Brisson (48 rokov) a Angers (33 rokov). Jeho cieľom je analyzovať quebeckú ekológiu cez životy týchto osôb a takto zapriať príjemné narodeniny zanedlho 100-ročnému Dansereauvi. Čo sa týka prínosu Grandtnera, autor približuje a porovnáva jeho «Svetový slovník stromov» ku známej «Laurenskej flóre», napísanej významným quebeckým botanikom Marie-Victorinom. Toto kolosálne Grandtnerovo dielo obsahuje, vo svojom prvom zväzku o stromoch Severnej Ameriky 8 778 domorodých taxónov, z ktorých je 6 918 druhov. DUPONT (2010) pripomína, že zanedlho bude miesto v tomto slovníku pre stromovú diverzitu Južnej Ameriky. V čase jej uverejnenia, pravdepodobne na konci budúceho roku, tento

slovník sa, hlavne vzhľadom na obrovskú druhovú bohatosť amazónskej dendroflóry, rozšíri o dva nové 1 500 stranové zväzky. Potom budú nasledovať ostatné svetadiely: Euroázia, Afrika a Oceánia. Aby sa podarilo toto veľké dielo začaté v roku 1989 dokončiť, M. Grandtnerovi pomáha vyše 125 spolupracovníkov – výskumníkov, študentov a redaktorov – rozptýlených po svete. On sám odhaduje terajšie celkové množstvo stromov na 60 000 taxónov. Mená stromov tohto slovníka sa uvádzajú v latinčine, angličtine, francúzštine, španielčine a v iných jazykoch. Pre Severnú Ameriku sa napríklad uvádzajú aj niektoré domorodé reči ako algonquin a montagnais. «Ide o jazyky podceňované», hovorí Grandtner. «Chceli sme ich pozdvihnúť medzi svetové reči a takto ich umožniť poznať a oceniť čitateľmi». Ale aký bol jeho vzťah k ostatným štyrom vybraným ekológom? DUPONT (2010) uvádza, že M. Grandtner sa rozhodol emigrovať do Kanady keď Pierre Dansereau mu prisľúbil pomoc po príchode do Québecu. Keď ho potom pozvali prednášať rastlinnú ekológiu na Montrealskú univerzitu, mal ako študenta Andreja Boucharda a neskôr na Lavalovej univerzite Virginii Angersovú, ktorá bola v skupine študentov na lesníckych cestách do Japonska a na Slovensko a ktorá mu tiež pomáhala pri redakcii slovníka. Tým spôsobom sa uzavrel kruh spomínaných piatich generácií quebeckých ekológov v jednom storočí... Toto nás privádza k ďalšej a poslednej otázke. Aké dedičstvo zanechá M. Grandtner budúcim generáciám? Na ňu sa rozhodli odpovedať štyria z jeho bývalých študentov.

Grandtnerova škola

Jean-Louis Blouin, Pierre Grondin, Gisèle Lamoureux a Pierre J.H. Richard pripomínajú v úvode článku publikovaného v už spomínanom časopise «Lesnické histórie Québecu» (BLOUIN *et al.* 2010), že napriek jestvujúcim prácam vo fyto-sociológii, prehĺbené a rozsiahle štúdie M. Grandtnera robia z neho v tomto špeciálnom odbore rastlinnej ekológie najdôležitejšieho quebeckého pracovníka. Jeho kniha «Lesná vegetácia južného Québecu» (262 strán, publikovaná v r. 1966), predstavuje prvé rozsiahle dielo majúce za cieľ definovať, klasifikovať a mapovať zóny a stupne quebeckých lesov na podklade rigorózných princípov. Táto syntetická štúdia ekologických faktorov sa ešte stále používa, najmä pre plánovanie rôznych lesníckych interven-

cif. Jeho záujem o lesnú ekológiu pochádza hlavne z času štúdií na Luvenskej univerzite v Belgicku a neskôr z prác dvoch francúzskych biogeografov Henriho Gaussena a Paula Reya. Prednášky, ktoré M. Grandtner mal v teréne v rámci nespočetných exkurzií vyvrcholili pri príležitosti svetového kolokvia fytosociológie v Québecu a 13 študijných ciest v odbore medzinárodného lesníctva v štyroch rôznych svetadieloch. Počas 35 rokov učenia na Lesníckej fakulte Lavalovej univerzity, M. Grandtner prispieval týmto spôsobom k výchove takmer 2 000 lesných inžinierov nielen svojimi prednáškami, ale aj svojou vášňou k lesu. Okrem toho prednášal tiež pravidelne biológom a geografom na Quebeckej univerzite v Rimuski, na iných fakultách Lavalovej univerzity a hlavne na Montrealskej univerzite, kde bol niekoľko rokov hosťujúcim profesorom. Viacerí študenti lesníctva pokračujú pod jeho vedením na postgraduálnych štúdiách. Jeden z nich sa zaoberá palynológiou, čo mu neskôr dovolilo napísať históriu vegetácie Québecu od konca posledného ľadového obdobia až dodnes a založiť palynologické laboratória na dvoch quebeckých univerzitách. Iní pracujú ako ekológovia na inventarizácii, klasifikácii, kartografii a ochrane ekosystémov a rastlinných druhov a na koncepcii ekosystémového zariaďovania lesov. Podobne, aj viacerí biológovia sa rozhodli ísť do Québecu, aby mohli pokračovať v postgraduálnych štúdiách pod jeho dozorom. Niektorí z nich sú univerzitnými profesormi ekológie alebo botaniky na Quebeckej univerzite v Trois-Rivières a v Rimuski, na Univerzite v Sherbrooku, na Montrealskej univerzite a na Lavalovej univerzite v Québecu. Jeden sa stal svetovým špecialistom rodu *Sphagnum* a jeho študenti vytvorili skupinu odborníkov rašelinísk uznávanú na medzinárodnom poli. Druhý z nich, vo funkcii výpomocného námestníka Ministerstva prírodného prostredia a parkov prispieva ku redakcii viacerých zákonov o ochrane prírody a jedna jeho študentka je vydavateľkou a uznávanou autorkou 9 kníh na určovanie a ekológiu rastlín a vegetácie Québecu. Jej knihy dosiahli obrovského úspechu. Sú vytlačené vo viac ako 300 000 exemplároch. Konečne traja iní sú privátnymi poradcami v odbore ekológie a prirodzeného prostredia.

Vzácné dedičstvo

Vcelku M. Grandtner dirigoval 26 diplomantov a 7 doktorantov. Spolu s postgraduálnymi

študentami a osobami, ktoré oni ovplyvnili, vytvoril skutočnú školu, so svojimi princípmi, metódami, výsledkami a reputáciou. Napriek tomu, že používaná výskumná metóda bola pre väčšinu kandidátov tá istá, zvláštnosť rastlinných útvarov (lesy, rašeliniská, hubové a lišajníkové spoločenstvá, riečne a morské pobrežia, duny a slané lúky, horské stupne a alpské tundry) dovoľí každému vyjadriť svoju osobnú tvorivosť. Ich práce sa vzťahujú hlavne na ekologické a dynamické relácie medzi rastlinstvom a prostredím známe pod menami «fytoekológia» a «fytodynamika». Viaceré projekty sa tiež vzťahujú na určovanie potenciálu využitia ekosystémov a останú vzormi klasifikácie a mapovania vegetácie. Vplyv profesora Grandtnera ovplyvní tiež dnešný systém ekologickej klasifikácie quebeckého Ministerstva prírodných zdrojov a fauny, hlavne pokiaľ ide o potenciálnu vegetáciu a delimitáciu tzv. bioklimatických oblastí a ekologických regiónov. Podobne, definícia lesných spoločenstiev v rámci Národnej klasifikácie vegetácie Kanady má od roku 2004 základy vyplývajúce z fytosociologických prác jeho školy. A ekosystémové riadenie lesov navrhnuté v poslednom zákone o trvalom manažmente lesov Québecu sa tiež zakladá na znalostiach dynamiky lesných ekosystémov pochádzajúcich z rôznych prameňov, vrátane školy Grandtnera. A nakoniec, do tohto cenného dedičstva Grandtnerovej školy je potrebné tiež započítať jeho publikácie. Sám alebo v spolupráci so svojimi postgraduálnymi študentmi M. Grandtner publikoval vyše 350 prác rôznych kategórií. Jeho záujem o získavanie a prenos znalostí vyústil do spolupráce s mnohými vedeckými a profesionálnymi časopismi (vrátane «*Lesa*») a do jeho vlastnej vydavateľskej aktivity spočívajúcej na publikácii 11 «*Ekologických štúdií*» (vcelku 3 530 strán) a 12 «*Spisov o medzinárodnom lesníctve*» (427 strán).

Výnimočná osobnosť

Vráťme sa, na záver, k názorom študentov M. Grandtnera (BLOUIN *et al.* 2010) týkajúcich sa jeho osobnosti. «Osobnosť profesora Grandtnera je charakteristická jeho vedeckou neoblomnosťou, duchom syntézy, schopnosťou integrovať ekologické faktory, a tým zjednodušiť pohľad na zložité ekosystémy a krajobrazy. Dodajme k tomu, že pre neho každá práca ma byť, vždy, veľmi, veľmi seriózna.» «Pre jeho postgraduálnych študentov,

ktorí začínali pôsobiť vo vedeckom výskume, nebolo ľahko pri ňom žiť. Zriedka sa to dialo bez bolesti. K tomu treba tiež brať do úvahy kultúrne rozdiely a jeho osobné životné skúsenosti. Po udelení diplomu však, a vďaka jeho adaptácii na quebecké univerzitné prostredie, M. Grandtner našiel spôsob nadviazať priateľské dlhotrvajúce relácie. «Aký mimoriadny vedecký a humánny vývoj to predstavuje od jeho detstva stráveného na benkovskej lesovni!» A končia takto: «Sme pyšní, že patríme do jeho školy a cítime, že aj on je pyšný na nás. A na viac, vieme, že môžeme počítať s jeho neohraničenou podporou... čo je recipročné.»

Pramene

- BLANCHET, P., LAPOINTE, A.-M. & LANDRY, M., 2010: Miroslav Grandtner, pionier lesníctva. [Pionnier de la foresterie Miroslav Grandtner]. *Histoires forestières du Québec*, 2(2): 26–31 (vo francúzštine).
- BLOUIN, J. – L., GRONDIN, P., LAMOUREUX, G. & RICHARD, P.J.H., 2010: Grandtnerova škola, vzácne dedičstvo. [L'école Grandtner, un héritage précieux]. *Histoires forestières du Québec*, 2(2): 32–34 (vo francúzštine).
- DUPONT, L., 2010: Päť ekológov v jednom storočí. [Cinq écologues dans un siècle]. *Découvrir*, 31(2): 47–55 (vo francúzštine).

Jozef KONÔPKA
Národné lesnícke centrum
T. G. Masaryka 22
SK – 960 92 Zvolen